

SERRA D'OR

GENER 1972

els últims heroïsmes

per Joan Fuster

Els diaris n'han parlat: André Malraux, ancià, carregat de reuma i de literatura, ex-ministre del darrer Rei Sol que ha tingut França, s'oferia a lluitar per la independència de Bengala. O pots contra la independència de Bengala. Tant se val. El fet a considerar no és la «causa» a què s'apuntava Malraux. La biografia de l'autor de *La Condition Humaine* no permet de concloure que els seus episodis siguin coherents. Per a un home com ell, del seu «temperament», sempre hi haurà una «causa» o altra que es presti a l'enrolament. Serà la II República Espanyola o serà De Gaulle, i han pogut ser algunes peripècies més. Ja ho dic: tant se val. En aquests casos, l'important és la decisió: la «predisposició» a lluitar. De Xina, Malraux en va extreure *La Condition Humaine*; de la II República Espanyola, *L'Espoir*; de la Resistència i de De Gaulle, un llarg ministeri. En cada cas s'hi va arriscar; va posar-hi en joc la vida i el prestigi. Ja fa una certa gràcia, això. Ara podria haver-se embolicat en la «guerra dels tretze dies» entre la Índia, però, l'Índia i el Pakistan. Estic segur que ho hauria fet, per poc que li haguessin facilitat l'operació. És ben probable que allà on fan la guerra de debò el nom de Malraux no signifiqui el que significa a l'Occident de lectures francòfilitzades, i que, per tant, hi hagin declinat l'honor de la seva col·laboració. Un combatent de seixanta anys, o més, és, per principi, suspecte de ciàtica, de miopia, d'alcoholisme crònic, d'infart de miocardi: un candidat a la mort natural. En el combat faria més nosa que res. I si ni tan sols saben ben bé qui és... M'imagino que, als bengalis i als antibengalis, allò que els interessa és guanyar la batalla, i no la qualitat supremament intel·lectual dels seus soldats. Perdre una guerra amb un Mal-

raux entre els vençuts farà bonic, sens dubte, però no soluciona el problema; i guanyar-la amb un Malraux com a ajudant tampoc no suposa res, perquè no seria Malraux qui la guanyés... Ara: l'anècdota ens obliga a pensar en la tenebrosa hipòtesi de l'«heroïsmes». Hi ha gent que té vocació d'«heroi». Volen «donar la vida» pel que sigui: per la pàtria, per la llibertat, per la revolució, per la propietat privada, pel socialisme, per la pau, o pel que sigui. En uns casos, en diuen «màrtirs»; en d'altres, «herois». Les *images d'Epinal* de les «ideologies» tipifiquen la figura: un gest egregi, unes paraules solemnes, un sacrifici total. No en negaré la utilitat. De vegades, un «heroi» salva una situació compromesa. En realitat, les situacions compromeses solen ser salvades pels «infra-herois», herois a la força, soldats anònims i involuntaris. Però les medalles i els monuments i la retòrica, se'ls emporta l'eixelebrat que es posa inexcusablement —i oportunament— en perill. Jo no sé si el món pot funcionar sense «herois». És probable que, en determinades circumstàncies, l'«heroi» sigui imprescindible. De tota manera, la vida, i la gent que la viu, som ben poc «heroics». Precisament continuem vivint perquè no som herois ni heroïcs: perquè no volem «donar la vida»... Covards? De segur: covards. Les multituds subalternes vegetem en la covardia: és el secret de la nostra perduració. Si no fos així, en el paleolític superior ja s'haurien realitzat totes les «revolucions» possibles: la humanitat no hauria sortit del paradís terrenal, o, si més no, dels seus voltants. Si la «condició humana» és una fórmula amb sentit, implica, estadísticament, l'antiheroïsmes. No tothom pot ser heroi. Com no tothom pot ser sant. Recordo que, d'infant, assistia a uns terribles sermons de quaquesma, predicats per pares

de la Companyia, i que venien a ser unes sòlides comminacions a la santedat. Era un error: el supòsit de la «santedat» resultava inintelligible per a l'auditori, tal com el preconitzaven els oradors, i més que inintelligible, irrealitzable. No hem vingut a aquest món per a ser «herois» ni «sants», sinó per a ser persones vulgars i corrents, esperant una mica de clemència per poder ser això, persones vulgars i corrents. La clemència, la demanarem als homes o a Déu, i cadascú s'apanya com sap. Però, ja que hi som, que ens deixin ser-hi amb un mínim de molèstia: ni de violència, ni de rigor, ni d'odi, ni de masoquisme. El francès «normal» de la quinta de Malraux, milers i milers de francesos, s'han jubilat de la feina: de la fàbrica, del camp, de la botigueta. Han patit unes guerres no volgudes. S'hi han sentit «herois» i tot, per la crispació del moment. Ara reflexionen sobre «ells mateixos», i només esperen una cosa: morir tranquils, en el seu llit i amb una docta oposició d'antibiòtics, de cirurgia i de pulmons d'acer... Bé: intento dir que el funambulisme «heroic» de Malraux —del Malraux jove i del Malraux vell— és una insolència, planteja davant la modesta rutina de la ciutadania multitudinària. Comprens l'«heroi» en els reductes irritats, de revolta obligada. El «comprens». El Malraux senil surt de Versalles i de les sales del Louvre, i això és una altra qüestió... A Malraux, li hauria agradat de ser el Che Guevara d'Europa, i del món sencer, però cantant la Marsellesa i besant el cul a De Gaulle al mateix temps. Era massa complicat. El destí de Bengala pot prescindir de Malraux, i de la prosa raciniana —és una manera de dir-ho— de Malraux... Fan molta por, els «herois» vocacionals. Si ha d'haver-hi «herois», que siguin els inevitables: pocs i eficients. No literaris.

novetat i llenguatge

LLUMS, LAMPADÉS I BOMBETES

En castellà la paraula *lámpara* té correntment el sentit d'«aparell de llum» i pot ésser traduït al català per *llum* (masculí); així direm, per exemple, *llum de peu*, *de sostre*, etcètera. Diem, doncs, *lámpara* és un castellanisme i cal dir *llum*. Ara bé, sempre es pot traduir *lámpara* per *llum*? Fixem-nos que en els casos en què *lámpara* equival a «focus de llum», és a dir «qualsevol dispositiu tècnic per a produir llum artificial», coincideix amb la majoria de les llengües més conegudes, com podem veure fàcilment:

castellà: *lámpara*, francès: *lampe*, anglès: *lamp*, alemany: *Lampe*, italià: *lampada* i portuguès: *lâmpada*.

En català hom ha volgut traduir a vegades aquest mot per *llum* o

bé més correntment per *bombeta*, però en realitat no sempre es tracta de bombetes, sobretot després de l'aparició de diversos tipus de fonts lluminoses bastant diferents, tant en llur forma com en llur constitució, de les conegudes bombetes. Cal trobar, per tant, un mot genèric més general i ampli que *bombeta*, que englobi aquestes i estigui en correspondència amb els mots esmentats de les altres llengües (i, si és possible, que sigui un mot menys «casolà» que *bombeta*; pensem en l'ús més aviat restringit que fa el castellà de *bombilla*, paraula popular que no es troba mai en cap llibre o catàleg que tracti d'enllumenats o de *lámparas*). Tenint en compte aquestes consideracions, el mot desitjat pot ésser perfectament, creiem, *lámpada*, llatínisme que coincideix amb les formes italiana

i portuguesa. Així l'equivalent de *lámpara* de incandescència, *lampe* d'incandescence, *lampada* di incandescenza, etc. serà en català *lámpada* d'incandescència; igualment parlarem de *lámpades* de vapor de mercuri o de sodi, de *lámpades* fluorescents (anomenades *tubs fluorescents*), d'acord amb totes les llengües. Una *bombeta* és, per tant, un tipus determinat de *lámpada*; en canvi, parlarem sempre d'un *llum* de peu o de taula (mai d'una *lámpada* de peu). D'aquesta manera farem una distinció entre *llum* (m.), *llum* (f.) i *lámpada*, exactament igual com fa l'italià entre *lume*, *luce* i *lampada* (i anàlogament l'alemany entre *Leuchte*, *Licht* i *Lampe*). La distinció entre el *llum* i la *llum*, ja és prou coneguda, però la que hi hauria entre un *llum* i una *lámpada* fóra molt interessant (per exemple, un *llum* pot constar de diverses *lámpades*; una botiga on venen *llums* i una on venen *lámpades*, o bé en uns grans magatzems on hi ha seccions de *llums* i seccions de *lámpades*, etc.

Un cop assentat tot això, sorgeix un petit problema: fa un temps, totes les *lámpades* conegudes eren d'incandescència i anomenades

bombetes a causa de llur forma, però actualment hi ha diversos tipus de *lámpades* d'incandescència de forma allargada o àdhuc tubular: les anomenarem també *bombetes*? I les *lámpades* d'altres tipus que no són d'incandescència, també són *bombetes*? Limitarem el sentit de *bombeta* solament a les derivades de les primitives *lámpades*, o fins on estendrem el mot? Creiem que una *bombeta* és una *lámpada* d'incandescència d'ús corrent i de forma més o menys esfèrica, i en tots els altres casos més val parlar de *lámpades* en general. Una *bombeta* és, doncs, un tipus concret de *lámpada*. I després de tot sempre és una manera popular de designar aquest tipus de *lámpada*, però en cap cas no és apte per a ésser emprat en un tractat tècnic o en un catàleg. Finalment direm que una *bombeta* consta d'un filament dins una *ampolla* de vidre unida a un *casquet* (que pot ésser de *rosca* o de *baioneta*). Un *llum* consta d'una o més *lámpades* (que poden ésser *bombetes*) amb els components *portallámpades* (que segons el cas seran *portabombetes*) i de diferents accessoris: pantalla, globus, suport, reflector, peu, braç, base, etcètera. — LLUIS MARQUET.